

Geologická činnost vody 1

Třetinové pravidlo

tzv. koloběh vody

(1/3 srážek s vypaří, 1/3 se vsákne a 1/3 steče)

Dešťové srážky:

dešťová eroze - ron

v málo zpevněných horninách vznikají:

ronové rýhy

výmoly

zemní pyramidy (pod kameny a polohami odolných hornin)

Geologická činnost vody 2

Dešťové srážky:

na chemicky rozpustných horninách vznikají:

škrapy

při rychlém odnosu materiálu v řečišti nebo v propustných horninách vznikají kaňony

Geologická činnost vody 3

Vznik vodních toků

horní tok: pramenná stružka, potok, říčka

střední tok: řeka

dolní tok: veletok

významná je spádová křivka - snižuje se po proudu

→ rychlost proudu klesá

→ klesá erozní činnost = zvyšuje se akumulární činnost

→ zmenšuje se unášecí schopnost proudu

Geologická činnost vody 4

Horní tok: prudký spád, odnášení materiálu po proudu
proměnlivé množství vody – závislost na srážkách a ročním období

Eroze:

Hloubková eroze: vznik V-údolí a kaňonů

Zpětná eroze: posun pramene proti proudu – prodlužování toku

Řečiště: vodopády, peřeje, obří hrnce, tůně

Materiál: balvany, hrubý štěrk

Vzhled a průběh toku: závislost na horninách a zlomech = vznik skalních prahů, tůní, tvar údolí aj.

Geologická činnost vody 5

Střední tok: mírnější spád, akumulace hrubého materiálu a odnos jemného materiálu po proudu – závislost na vodnatosti – střídání akumulace a eroze

Eroze:

Boční eroze: vznik U-údolí (široké údolí s plochým dnem – aluviální nivou)

Řečiště: meandry, střídání rychlosti proudu

Materiál: štěrk, písek, jemný písek; střídání různě zrnitých usazenin

Vznik typického údolí – říční koryto s meandry v aluviální nivě

Geologická činnost vody 6

Vznik meandrů:

dán rozdílnou rychlostí proudu = rozdílná intenzita eroze na vnitřní a vnější straně meandru

Eroze na vnější straně oblouku meandru

Akumulace na vnitřní straně oblouku meandru

Kombinace laminárního a turbulentního proudění

Geologická činnost vody 7

Meandry:

meandr volný – s možností překládat tok
(např. tok Labe)

meandr zakleslý – vznik kaňonovitého údolí bez možnosti překládání toku – zařezávání do skalního podloží, např. při výzdvihu krajiny
(např. střední tok Berounky, Vltavy, Střela aj.)

Geologická činnost vody 8

Meandry:

překládání toku vlivem boční eroze – napřimování toku.

Z opuštěných meandrů vznikají:

slepá ramena – napojena na nové řečiště

mrtvá ramena – izolována; jezera, postupně zazemňována

Dno údolí zanášeno:

při povodních – povodňové hlíny

údolní niva – plochá krajina, mokřady při okrajích

agradáčnické valy – blíže řečišti

Geologická činnost vody 9

Říční terasy:

vznik: klimatické změny, tektonický výzdvih

V glaciálech: zanášení, vznik niv

V interglaciálech: eroze, prohlubování

zanášení údolí – akumulární činnost

V Čechách – terasy od konce terciéru, na Vltavě více než 10 terasových stupňů

Geologická činnost vody 10

Dolní tok: mírný spád, akumulace jemného materiálu

Řečiště: zanášení koryta – zvyšování hladiny

Meandry, časté překládání toku

Materiál: bahno, jemný písek

vznik přirozených hrází, snadné protržení - záplavy

Geologická činnost vody 11

Ústí řeky do moře

delta – prodlužování toku

-větvení koryta

(např. Dunaj, Nil)

estuarie – nálevkovité ústí

- laguna, brakická voda

při vysokém přílivu: střídání proudu (např. Temže)

Geologická činnost vody 12

Říční síť: průběh závisí na geologické situaci

povodí:

stromovitá

mřížovitá

paprscitá

Geologická činnost vody 13

Epigenetické odvoňování:

sít' podmíněná původním reliéfem

-řeka musí téci v původním směru, i když za nové geologické situace by tekla odlišným způsobem
např. vznik zakleslých meandrů

pirátství řeky: tok řeky přetne zpětnou erozí sousední tok a svede řeku do vlastního koryta

Podzemní voda 1

Původ vody: vadózní x juvenilní

vsakem – vsáklá voda (infiltrovaná)

vcezením

kondenzací

Podle umístění:

voda chemicky vázaná

voda fyzikálně poutaná

– volná

– průlinová

– puklinová

– poříční

Podzemní voda 2

Prameny:

styk zvodnělé a nepropustné vrstvy

různé typy: zlomové, přetékavé, vrstevní aj.

Artéské prameny – mají tzv. napjatou hladinu. Zvodnělá vrstva leží mezi dvěma nepropustnými vrstvami.

Velký význam v aridních oblastech.

Podzemní voda 3

Zóny: intermitentní saturace
saturace (tzv. zvodně)

povrch zvodně – podzemní hladina

nad ní – kapilární voda

pod ní – nepropustná vrstva

Studna: k hladině podzemní vody

Podzemní voda 4

Pramenité vody: tvrdé

1g/1 l – minerální vody

obsah CO_2 – kyselky

obsah uhličitanu Na – alkalické kyselky

obsah sírany Mg – hořké vody

obsah síranů

Pitné vody: říční terasy, třetihorní a křídové pískovce (Polabí)

Krasové jevy 1

Dešťová voda: měkká – rozpouští vápence

rozpouštění – $\text{Ca}(\text{HCO}_3)_2$

množství uhličitanu závisí na obsahu oxidu uhličitého

oblasti vápencové – krasy

Český kras, Moravský kras

krasové oblasti v jižní Evropě

Krasové jevy 2

Vznik dutin: jeskyně

na povrchu krasů: škrapy a dlažbovitý povrch
závrty (okrouhlé propadlé tvary)
komíny a propasti

suchá údolí – žleby

Krasové jevy 3

Podzemní řeky:

ponory

vyvěračky

sifony

Krasové jevy 4

Jeskyně: krápníková výzdoba

sintrové misky

sintrové povlaky

brčka

stalagtity

stalagmity

záclony

Krasové jevy 5

Jeskyně v ČR:

Český kras - Koněpruské jeskyně a četné menší jeskyně

Moravský kras – Punkevní jeskyně

Amatérské jeskyně, Sloupsko-Šošůvské jeskyně

Táborsko: Chýnovské jeskyně

V Evropě: Postojanské jame

Ve světě: Mamutí jeskyně

Krasové jevy 6

Stadia vývoje krasu:

- zarovnaný povrch (ponory, škrapy)
- členitý povrch (závrty, propasti)
- izolované hory (mogoty-tropy)

Geologická činnost moře 1

Eroze: abraze

vznik: činnost vln – kinetická energie

tlak vzduchu – posun bloky až 1tis. t

koroze pískem – rozdrolování skalních bloků

klif – pobřežní útesy

abrazní plošina (terasa) – terasa pod útesy na dně, vzniklá erozí posouványými kameny na dně

mysy, skalní brány, skalní pilíře

Geologická činnost moře 2

Odnos materiálu proudy: akumulace jemného a vytríděného materiálu v okolí útesů a jeho posun podél pobřeží

Vlnění: pobřežní drift písčitého materiálu – posun písku podél pláže

Vznik: pláže, písčité kory, tombolo

Geologická činnost moře 3

Pobřežní drift: třídění a ukládání materiálu

vznik: pláže a duny (eolická činnost)

zaplavované plochy: marše

jezera hrazená kosami: laguny